

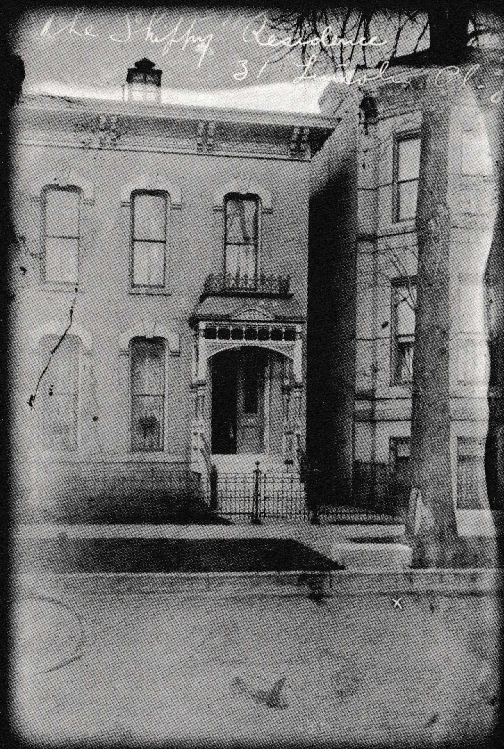
PROIECTUL LAZARUS

ALEKSANDAR HEMON

Traducere de Dan Sociu

BLACK BUTTON BOOKS

Sunt sigur doar de timp și de loc: 2 martie 1908, Chicago. Dincolo de acestea nu e decât ceața istoriei și a suferinței, și acum să începem:

Dimineața devreme, un tânăr uscățiv sună la numărul 31, Lincoln Place, unde locuiește George Shippy, renumitul șef al poliției din Chicago. Slujnica, cunoscută sub numele de Theresa, deschide ușa (care, evident, scârțâie amenințător), analizează înfățișarea tânărului, de la pantofii murdari de noroi până la figura tuciurie, și îi zâmbeste condescendent, semn că așteaptă un motiv serios pentru prezența sa acolo. Tânărul cere să vorbească personal cu Șeful Shippy. Cu un accent aspru, germanic, Theresa îl informează că e prea devreme și că Șeful Shippy nu dorește să vadă pe nimeni înainte de ora nouă. El îi mulțumește, zâmbind, și promite că se va întoarce la nouă. Ea nu reușește să-i identifice accentul, dar urmează să-l avertizeze pe Shippy că străinul care a venit să-l caute arăta foarte suspect.

Tânărul coboară scările și deschide poarta (care, de asemenea, scârțâie amenințător). Își bagă mâinile în buzunare, apoi își trage pantalonii în sus – încă îi sunt mari; se uită în stânga, se uită în dreapta, pregătindu-se parcă să ia o decizie. Lincoln Place e o altă lume; casele sunt aici adevărate castele, cu ferestre înalte și late; străzile nu sunt populate de vânzători ambulanti; de fapt, nu e nimeni pe stradă. Copacii în armuri de gheață strălucesc în cenușiul dimineții; o creangă ruptă sub povara de gheață atinge pavajul și vârfurile ei foșnesc pe piastră. Pe partea cealaltă a străzii, cineva privește de după perdele, cu o față cadaverică profilată pe fundalul întunecat. E o femeie tânără: el îi zâmbeste și ea trage repede perdeaua. Toate viețile pe care le-aș fi putut trăi, toți oamenii pe care n-o să-i

cunosc niciodată, care n-or să existe niciodată sunt peste tot. La asta se reduce lumea.

O iarnă care nu se mai termină chinuie sadică orașul. Zăpezile pure din ianuarie și gerurile spartane din februarie s-au sfârșit, iar acum temperaturile cresc, aparent binevoitoare, însă imediat scad răutăcioase: veninul viscozelor neașteptate, trupurile epuizate așteptând disperate primăvara, hainele împutite de fumul sobelor. Picioarele și mâinile tânărului sunt reci, își încleștează și își descleștează degetele în buzunare și la fiecare doi pași tropăie ușor, ca și cum ar dansa, ca să-și pună sângele în mișcare. E în Chicago de șapte luni și aproape tot timpul i-a fost frig – arșița verii trecute e acum doar o amintire a unui alt coșmar. Într-o zi caldă, dar capricioasă de octombrie, a mers cu Olga pe malul lacului colorat de licheni, înghețat bocnă acum, și au contemplat ritmul calm, neîntrerupt al valurilor, și s-au gândit la toate lucrurile bune care li s-ar putea întâmpla cândva. Tânărul mășaluieste către Webster Street, ocolind creanga căzută la pământ.

Copacii de aici sunt hrăniți cu sângele nostru, ar spune Isador, străzile de aici sunt pavate cu oasele noastre; ei ne mănâncă fiii la micul dejun, iar apoi le aruncă resturile la gunoi. Webster Street s-a trezit la viață: femeii înveșmântate în haine brodate, cu gulere de blană, intră în automobilele parcate în fața caselor, aplecându-și grijulii capetele ca să-și protejeze pălăriile cu boruri largi. În urma lor urcă bărbații cu galoși imaculați și butoni strălucitori la manșete. Isador spune că-i place să meargă în acele locuri din lumea cealaltă, unde trăiesc capitaliștii, ca să se bucure de liniștea bunăstării, de tihna și-rurilor perfecte de copaci. Dar se întoarce în ghetou și se înfurie; în ghetou ești mereu agresat de zgomot, mereu sufocat de duhoare; în ghetou, laptele e acru și mierea e amară, spune el.

Un automobil uriaș, zvâcnind ca un taur înfuriat, e cât pe ce să dea peste el. Trăsurile arată asemenea unor vapoare, caii

sunt voinici, îngrijiți și docili. Felinarele electrice de pe marginea străzii sunt încă în funcțiune și se reflectă în vitrinele magazinelor. Într-una dintre ele e un manechin fără cap, care poartă mândru o rochie albă delicată, cu mânecile atârând moi. Se oprește în fața vitrinei cu manechinul inert ca un monument. Lângă el, umăr la umăr, un bărbat cu părul creț și mutră de verighetă molfaie un trabuc stins. Emană un miros greu, de transpirație și de haine îmbăcșite. Tânărul se lasă cu toată greutatea ba pe un picior, ba pe celălalt, ca să mai atenueze din durerea bătăturilor provocate de pantofii lui Isador. Își amintește de vremurile când surorile lui probau rochii noi acasă, chicotind de încântare. Plimbările vespérale prin Chișinău; era mândru și gelos pe tinerii chipeși care le zâmbeau surorilor sale pe promenadă. A existat viață înainte de toate astea. Acasă e acolo unde cineva observă când lipsești.

Mirosul de pâine caldă îl atrage ca o sirenă într-o băcănie din Clark and Webster, numită Bucatele lui Ludwig. Stomacul îi chiorăie atât de tare, încât domnul Ludwig își ridică privirea de la zierele așezate pe tejghea și se încruntă la el, în vreme ce tânărul își duce mâna la pălărie. Lumea e întotdeauna mai mare decât dorințele noastre; destul nu e niciodată îndeajuns. De când trăia la Chișinău, tânărul n-a mai intrat niciodată într-o prăvălie atât de pricopsită: cârnați atârând în cârligele înalte ca niște degete lungi și încovoiate; grămezi de cartofi mirosind a pământ; borcane cu ouă marinate aliniat ca speciemenle dintr-un laborator; cutii de prăjituri, cu scene de familie picatate pe capace: copiii fericiți, femeii zâmbitoare, bărbați demni; conserve de sardine, aranjate ca niște tablete; un sul de hârtie de măcelărie, ca o Tora dolofană; o mică balanță în echilibru; o scară sprijinită pe un raft, urcând către paradisul întunecat al băcăniei. Și în magazinul domnului Mandelbaum, bomboanele erau puse tot pe ultimul raft, unde n-ajungeau copiii. De ce începe ziua evreiască la apus?

Undeva în spatele magazinului, șuieratul melancolic al unui ceainic anunță intrarea unei femei caraghioase, cu o claie imensă de păr. Duce în brațe o franzelă butucănoasă, legănând-o cu mare băgare de seamă, ca și cum ar fi un bebeluș. Fiica nebună a lui Rosenberg, după ce a fost violată de pogromici, a cărat zile la rând o pernă în brațe; încerca întruna să o alăpteze și băieții se foiau pe lângă ea, sperând să vadă un sfârc jidovesc.

— Bună dimineața, spune femeia, oprindu-se și schimbând câteva priviri scurte cu soțul ei – tânărul trebuie supravegheat, e clar.

Acesta zâmbește și se preface că se uită după ceva pe rafturi.

— Vă pot ajuta cu ceva ? întrebă domnul Ludwig.

Tânărul nu-i răspunde; nu vrea să-și dea seama că e străin.

— Bună dimineața, doamnă Ludwig, domnule Ludwig, spune un bărbat care tocmai a intrat pe ușă. Ce mai faceți?

Clopoțelul continuă să sune, acoperind vocea răgușită, oboșită a bărbatului. Acesta e bătrân, dar nu are mustață; un monoclul i se clatină deasupra burdihanului. Își ridică pălăria către doamna și domnul Ludwig, ignorându-l pe tânăr, care îl salută cu o scurtă înclinare din cap. Domnul Ludwig întrebă:

— Ce mai faceți, domnule Noth ? Ce vă mai face gripa ?

— Gripa mea face bine, mulțumesc. Aș vrea să pot spune același lucru și despre mine.

Domnul Noth are un baston strâmb. Poartă o cravată de mătase, dar murdară; tânărul îi simte respirația: ceva putrezește înăuntru său. N-o să ajung niciodată ca el, se gândește tânărul. Fără să mai acorde vreo atenție conversației, se duce la panoul de lângă ușă și începe să studieze fluturașii de hârtie fixați cu bolduri.

— Aș avea nevoie de niște camfor, spune domnul Noth. Și de un corp nou, tânăr.

— Corpuri nu mai avem, spune domnul Ludwig. Dar avem camfor.

— Nu vă faceți griji, intervine doamna Ludwig, chicotind. Corpul acesta o să vă mai servească mult timp de acum încolo.

— Vai, mulțumesc, doamnă Ludwig, îi răspunde domnul Noth. Dar să mă anunțați totuși dacă primiți corpuri proaspete.

Duminica viitoare la Bijou, citește tânărul, Joe Santley joacă în Billy the Kid. Congresul Mamelor din Illinois susține un simpozion pe tema „Influența morală a lecturii”; la Yale Club, doctorul Hofmannstal vorbește despre „Forme de degenerescență: Trupul și moralitatea”.

Cu pălăria și borcanul de camfor în mâna stângă, domnul Noth se căznește să deschidă ușa cu mâna dreaptă, în vreme ce bastonul i se clatină pe braț. Doamna Ludwig se grăbește să-l ajute, fără să pună franzela deoparte, însă tânărul ajunge la ușă înaintea ei și o deschide pentru domnul Noth, iar clopoțelul clincăne vesel.

— Vai, mulțumesc, spune domnul Noth și dă să-și ridice pălăria, dar îl pocnește pe tânăr cu bastonul în vintre. Iertare, mai spune domnul Noth și iese.

— Cu ce aș putea să vă ajut ? întrebă domnul Ludwig de după tejghea, și mai rece acum, iritat de faptul că tânărul se face mult prea lejer în prăvălia lui.

Tânărul revine la tejghea și arată cu degetul spre borcanele cu dropsuri. Domnul Ludwig spune:

— Avem cu tot soiul de arome: căpșune, zmeură, mentă, miere, migdale. De care ați dori?

Tânărul ciocănește cu degetul borcanul cu dropsuri albe de mărimea unor monede, cel mai ieftin sortiment, și îi întinde un bănuț domnului Ludwig. Vrea să-i arate că are bani de cheltuit pe plăceri. Sunt exact ca toți ceilalți, obișnuiește să spună Isador, fiindcă nu e nimeni ca mine în toată lumea.

Domnul Ludwig nu-l slăbește din priviri; nu știi niciodată dacă străinul nu are o armă în buzunar. Dar cântărește un

pumn de bomboane pe micuța balanță, dă câteva la o parte și le toarnă pe celelalte într-o pungă cerată.

— Iacătă, spune. Poftă bună.

Tânărul își îndeasă imediat una în gură, iar mațele îi chiorăie nerăbdătoare – domnul Ludwig aude chiorăitul și își întoarce privirea către doamna Ludwig. Să nu ai niciodată încredere într-un om flămând, îi spun ochii lui, în special într-un om flămând care nu-și scoate pălăria de pe cap și cumpără bomboane. E un drops cu aromă de măr acru, iar gura tânărului se umple de salivă. E tentat să îl scuipe, dar dropsurile îi dau dreptul să mai stea în magazin, așa că se încruntă și continuă să-l sugă, în timp ce se îndreaptă agale spre panoul cu fluturași, să se mai uite la ei. La International Theater, Richard Curle joacă în noua sa farsă muzicală, *Mary's Lamb*. Doctorul George Howe și asociații oferă un tratament pentru vene umflate, sânge otrăvit, bătăaturi și debilitate nervoasă. Cine sunt toți oamenii ăștia? Pe fluturaș apare și figura doctorului Howe: e un bărbat serios, cu o mustață neagră, venerabilă, pe fața palidă. Venele Olgăi sunt mai tot timpul umflate; după lucru, se așază pe un scaun și-și ridică picioarele pe un altul. Și-i place să-i răzuiască lui bătăturile. Mama obișnuia să-și cufunde picioarele varicoase într-o cadă cu apă fierbinte, dar uita întotdeauna să-și ia și un prosop. El era cel care i-l aducea, o spăla pe picioare și i le usca. Se gădila în tâlpi și chicotea ca o școlăriță.

Dropsul s-a topit aproape de tot acum și e amar de-a binelea. Le face semn de rămas-bun domnului și doamnei Ludwig, care nu-i răspund, și iese. Căii tropăie și scot aburi pe nări. Își înclină capul reverențios când din urmă îl ajung trei femei, dar acestea grăbesc pasul și îl ignoră; merg la braț, cu mâinile cufundate în manșoanele călduroase. Un bărbat cu gâtul gros, care molfăie un chiștoc de țigară, cumpără un ziar de la un băiat care strigă: „Pistolă faimos împușcat într-un caft!”. Tânărul încearcă să se uite peste umărul băiatului ca să vadă titlurile

principale, dar acesta – fără pălărie, cu o cicatrice pe toată fața – o ia la fugă, strigând: „Pat Garrett, șeriful care l-a împușcat pe Billy the Kid, moare într-un schimb de focuri”. Mațele tânărului chiorăie din nou, iar el își bagă în gură încă un drops. E bucuros că i-au mai rămas câteva; îl încântă faptul că sunt ale lui. Billy. Un nume drăguț, un nume pentru un câine arțăgos, dar totuși fericit. Pat e greoi, serios, ca un ciocan ruginit. N-a cunoscut niciodată pe cineva pe care să-l cheme Billy sau Pat.

În scurtă vreme, ajunge la ușa Șefului Shippy, cu încă un drops ce i se topește sub limbă, a cărui amăreală îi arde gâtul, chinuindu-i amigdalele. Așteaptă până se topește de tot și apoi sună la ușa; vede o umbră mișcându-se după perdea. Își amintește de o seară din copilărie când se jucase de-a v-ați ascunselea cu prietenii: ei se ascundeau, el îi căuta; dar s-au dus toți acasă, fără să-i spună; i-a căutat până târziu în noapte, strigând după ei în întunericul încărcat de umbre: „Acolo ești. Te-am văzut”, până l-a găsit Olga și l-a dus acasă. Un țurțur ca un pumnal se rupe de sub o streășină înaltă și cade, făcându-se țândări. Sună; Șeful Shippy deschide ușa; tânărul pășeste în holul întunecos.

La ora nouă fix, Șeful Shippy deschide ușa și vede un tânăr cu trăsături de imigrant, îmbrăcat într-un palton negru, cu o pălărie neagră turtită pe cap, un proletar, după toate aparențele. În scurta, dar pătrunzătoare analiză pe care i-a făcut-o, avea să scrie mai târziu William P. Miller în *Tribune*, Șeful Shippy a observat o gură crudă, dreaptă, cu buze groase și o pereche de ochi cenușii, reci și feroși în același timp. Era ceva în privirea celui tânăr brunet, deșirat – evident un sicilian sau un evreu – care ar fi sădit neîncredere în inima oricărui om cinstit. Și totuși Șeful Shippy, mereu netulburat de prezența răului, l-a invitat pe necunoscut în confortul sufrageriei sale.

Stau amândoi în ușa sufrageriei, tânărul părănd nesigur dacă să intre sau nu. După un moment prelung de șovăială sumbră – Șeful Shippy strânge din dinți, o rândunică amețită

ciripește în fața ferestrei, de sus se aud câțiva pași târșăiți – îi înmânează un plic lui Shippy.

„Mă-a dat un plic cu numele și adresa mea trecute pe el”, îi va spune Șeful Shippy domnului Miller. „N-a mai fost nevoie să examinez conținutul plicului. Bănuiala m-a lovit ca un fulger: omul ăsta n-avea să aducă nimic bun. Arăta ca un anarhist. I-am imobilizat brațele, i le-am răsucit la spate și am strigat-o pe soția mea: Mami! Mami!”

Mami Shippy dă năvală, cu toată forța naturală pe care o implică statutul de Mami. E masivă și puternică și are un cap mare; de grăbită ce e aproape că se împiedică. Soțul ei a înșfăcat un sicilian sau un evreu și, cuprinsă de oroare, își pune o palmă pe piept și icnește tunător.

— Caută-l în buzunare, îi ordonă Șeful Shippy.

Mami atinge buzunarele tânărului, cu mâini tremurânde, și simte cum mirosul lui acru îi întoarce stomacul pe dos. Tânărul se zvârcolește și încearcă să scape, mârâind ca o fiară.

— Cred că are pistol, strigă Mami.

Șeful Shippy abandonează mâinile necunoscutului și își scoate repede revolverul. Mami se retrage către o tapiserie care-l reprezintă – amănunt care nu i-a scăpat lui William P. Miller – pe Sfântul Gheorghe omorând un balaur agitat.

Șoferul Șefului Shippy, Foley, care abia ce a venit ca să-l ducă la Primărie, urcă în fugă treptele din față, alarmat de zgometele încăierării, scoate și el revolverul, în vreme ce Henry, fiul Șefului Shippy (în permisie de la Academia Militară Culver), iese din dormitor în pijamale și năvălește pe scări, fluturând un paloș bont, strălucitor. Tânărul se desprinde din strânsoarea Șefului Shippy, se îndepărtează preț de câteva clipe lungi – timp în care Foley deschide ușa cu arma în mână, Henry se împleticește pe scări, Mami trage cu ochiul din spatele balaurului și apoi se năpustește spre el. Fără ezitare, Șeful Shippy trage; sângele țâșnește atât de tare, că jetul purpuriu îl orbește pe Foley, care, fiind bine instruit și cunoscând aversiunea Șefului Shippy față de

curent, trânteste ușa în urma sa. Speriat de Foley, Șeful Shippy țintește și spre el, iar apoi, simțind că cineva vine din spate, se întoarce și, cu talentul unui pistolar, își îndreaptă arma spre Henry. Străinul răufăcător a tras în Foley, făcându-i praf încheietura, apoi în Henry, perforându-i un plămân. Mai departe, Shippy și Foley trag alte câteva gloanțe, dintre care șapte îl lovesc pe tânăr, împrăștiindu-i sângele și creierii pe pereți și pe podea. În timpul bătăliei, scrie William P. Miller, din gura anarhistului nu s-a auzit nici măcar o silabă. S-a luptat cu înverșunare, ținându-și strânse buzele sale crude și purtând în priviri o hotărâre teribilă. A murit fără să blesteme, să implore sau să se roage.

Șeful Shippy e încremenit, își ține respirația și răsufală ușurat când îl vede pe tânăr murind, în timp ce fumul armelor se plutește lent prin încăperea, ca un banc de pești.